
Kerekes Károly
O. Cist.

EGY CISZTERCI TANÍTVÁNY EMLÉKEI BÉNI BÁCSIRÓL

Középiskolásként csak három évig voltam tanítványa Rajeczky Béni Bácsinak a budai Szent Imre gimnáziumunkban, miután már öt éven át élvezhettem az egri Szent Bernát gimnáziumunk sajátosan ciszterci atmoszféráját. De érettségim után szerzetesként is tanítványának érezhettem magam még 55 éven át, vagyis Béni Bácsi boldog haláláig. Mert bizonyos tekintetben tanítványa maradtam, vagyok azóta is. Hiszen akik az ő tanítványai voltak, azok számára, úgy is mondhatnám „azokban” – ő most is él.

A magyar ciszterciek szóhasználatából ismerős a budai gimnáziumunk jeles esztéta magyar tanárának, Brisits Frigyesnek a velős mondása: *Az emlékezés tartja össze a világot.* Ezért emlékezik és tesz tanúságot most itt egy ciszterci tanítvány a ciszterci család egy jeles tanáráról, Pásztó város aprajának-nagyjának és szerte e hazában csak Isten tudja hány tisztelőjének nagyon kedves Béni Bácsijáról.

Még mielőtt személyesen ismerhettem volna őt, már egri gimnazista koromban tiszteltem, hiszen az ó- és újszövetségi történetek első igényesebb magyarázatait (tudós bencés barátja, Radó Polikárp társszerzőjeként) alsós hittankönyveinkben ő közvetítette számunkra; nekem külön a már akkor ébredő bibliás érdeklődésem nem kis öröme.

De a lényegre térve, hadd mondjak néhány szót először is a jó Béni Bácsiról a vele való első személyes találkozás benyomásai alapján. 1934-ben történt, amikor már mint ciszterci oblátus (ciszterci aspiráns diák) a hozzám hasonlókkal a budai rendházunkban lakhattam. „Hát te honnan kerültél ide, öregem – szólít meg kedves nevetéssel, miközben egy ebéd utáni szabadidőre való kivonulásunkat szemléli – téged még nem láttalak”. Tisztelettel bemutatkozom, megmondva szülőfalum nevét is. „Hát akkor mi földiek vagyunk”, mondja szinte diadalmasan vállamra csapva kezét. Attól kezdve szent volt a barátság, minden különösebb kivételezés nélkül; én egyébként sem tűntem ki sem különleges énekesi, sem egyéb talentumokkal, csak éppen – jól megvoltunk. Számomra, és egyébként tudomásom szerint egyetlen diákja számára sem voltak unalmasak az ő „okos” családi beszélgetés

---

formában megtartott hittanórái, vagy a szokványos prédikációs felépítéstől és stílustól bár nem vagánykodóan, de eltérő stílusú rövid vasárnapi prédikációi, evangélium magyarázatai. Az utóbbiakat én magam igen nyitott lélekkel fogadtam, bibliásan szólva: „szívemben forgatván”. Hangsúlyozni szeretném, hogy hittanóráinak és prédikációinak a különleges hangvétele sohasem volt különködés, inkább a táj-jellegű borok különleges zamatához hasonlíthatnám. Vele kapcsolatban, az első nagyon mély benyomást keltő találkozáson kívül, semmi különleges személyes élményre nem emlékszem ebből az időből. Viszont egyre több csak rá jellemző történetet sikerült megtudnom róla másoktól. Például hogy innsbrucki teológus korában (1924-ben) egy hegyi túráról hogyan ment haza a jezsuiták Canisianum intézetébe gyalog, átfúródott vakbéllel, görcsöktől gyötörve, egy jajszó nélkül.

És igen sokat megtudhattam diáktársaimtól (anélkül, hogy érdeklődtem volna), milyen kiruccanásai, kalandos vállalkozásai voltak, főként cserkészeivel, 1926-tól fogva. Tanárainktól is hallottunk róla egyet-mást. Pl. a mi osztályunknak is elmesélte az akkor még Hadarits tanár úrként emlegetett, későbbi boldogemlékű Vendel apáturnk, országos hírű fizika tanárunk, hogyan sikerült bemérnie Béni Bácsi „abnormis” zenei hallását. Bebizonyította fizikai méréseivel, hogy azokat a magas frekvenciájú rezgés-számokat, amelyeket a kutyák is csak bizonytalanul fognak: „a Rajeczky tanár úr disztिंगváltan érzékeli”. Ha jól emlékszem, ezeket a szavakat használta tudós fizika tanárunk. – Nos, így gyarapodtak, gazdagodtak az én „értékes” ismereteim Béni Bácsiról, már diákkoromban is.

Egy-két szót arról, hogy az egyházi iskolák államosítása és a szerzetesek szétszórátása előtti idők diákjai hogyan fejezik ki véleményüket, és hogyan fogalmazzák a ma már nagyapa-, sőt dédapapa-korú öregdiákok, amikor Béni Bácsiról, vagy egyszerűen csak „az öreg Béniről” beszélgetnek, emlékeznek?

Az akkori (államosítás előtti) tizenéveseknek imponált a hagyományos előítéleteket ugyan nem ostromozó, de azokkal szinte mit sem törődő nyitott szívűség mindannak felkarolására, ami testileg-lelkileg egészségesebbé, gazdagabbá tehet bennünket. Magam is tanúja, sőt olykor részese voltam azoknak a testedző gyakorlatoknak, amelyeket hol cserkészekkel, hol velünk oblátusokkal, hol meg jókor reggel, még a rendház nagyobbik részének felébredése előtt pl. Pomázi Celesztinnel végeztek, „szerzetes létükre tornaruhában”, akkor! Ez hamar ismertté vált a diákság körében, amire a fiúk így reagáltak: Ez igen, ez klassz! – A jó kedélyű szellemi gazdagodásnak, a szív nemes érzelmeinek beplántálására és az emelkedett gondolkodás kivirágoztatására a tiszta forrást Béni Bácsi az akkor már Bartók és Kodály által jórészt feltárt szent örökségünkben, népdalkincsünkben találta meg. E kincs

---

fiatal szívekbe építésének királyi útját próféta elhivatottsággal szolgálva felmutatva a diákság körében karizmatikus vezetőnek bizonyult. Az ő ihlető, magával ragadó személyisége, a szónak tiszteletre méltó értelmében, fanatizálni tudta a diákokat. Még az olyan lassújárású falusiakat is, mint amilyen pl. én voltam. Az igazán csodálatra méltó azonban az én szememben nem az, hogy a Bartók és Kodály gyűjtötte 101, 102, stb. kiadványokat ezek a diákok „akkor” megvették és dalolták. Engem az nyűgöz le, hogy „ma”, amikor már a „Lement a nap a maga járásán” népdal atmoszférája veszi őket körül, talán még többször és még melegebb szívvel emlegetik egymás közt az öreg Bénit, az aranyos Béni Bácsit: „Igen, az – ember volt! Attól lehetett tanulni! De szép is volt az – akkor...”

Sokan kérdezik: Mi lehetett a titka? Az Istentől kapott tehetségén, édesanyjától örökölt lángoló szívéen, ezermester gépész-lakatos édesapjának benne továbbélő kutató fantáziáján kívül megjelölhető-e még valami, amitől Béni Bácsi végül is azzá lett, amivé lett? – Erre egy mondatban nem felelhetek.

Ezért mielőtt visszakanyarodnánk közvetlen személyes élményeinkhez, ahonnét talán sikerül valamit a „titokból” is megsejtenünk, szeretnénk még Béni Bácsival kapcsolatban két világosan kimutatható és az ő tanári-nevelői gyakorlatában tettenérhető hatást is megemlíteni. Az egyik elméletibb és spirituálisabb, a másik viszont praktikusabb, a próbatételek túlélésében és feldolgozásában talán hasznosabb. – Az első, amit sajátosan ciszterci pedagógiai vonásnak nevezhetnénk, a régi ciszterciek által latinul idézett nevelési szabály: *Summa debetur pueris reverentia*; vagyis: A legnagyobb tisztelettel kell viseltetnünk a gyermekek iránt! Ennek a szabálynak a nagyon széles skálájában benne van az is, amit annakidején nekünk, az akkor még fiatal cisztercieknek így fogalmazott meg intelemként áldott emlékű Vendel apáturunk: Fiaim, nekünk nemcsak a számonkérő atyai tekintélyt kell megjelelnünk a reánk bízott gyermekek előtt, hanem a megbocsátásra is mindig nyitott anyai szívet is! – Nos, a Béni Bácsiról egymás közt beszélgető öregdiákjaink igenis emlegetik olykor az ő kemény szavait is, de a mindent megbocsátani kész meleg emberi szíve mindig ott lángol szavaikban. Sok öregdiákunk tudja azt is, hogy a legnagyobb cisztercinek, Szent Bernátnak Clairvaux-i monostori életrendjét „specialis schola caritatis”-nak, a különleges szeretet iskolájának nevezi az ott sok időt eltöltő teológus-író (egyben Bernát első életrajzírója), Saint Thierry-i Vilmos. Béni Bácsiban tehát „lepleződik” egy igazi ciszterci. – A „praktikus” nevelői vonást pedig a „rover-cserkész” modell felkarolásában és az itt mutatott bámulatos ered-

---

ményeiben érhetjük tetten. Tudjuk, hogy az angol rover szó jelentése: a keresztül-kasul kószáló, csatangoló-kalózkodó, a nagy próbatételektől vissza nem riadó (cserkész). Béni Bácsi rájött, hogy az alsós diákoknak nagyon megfelelő őrsökbe-osztott cserkészet a felsős (14 éven felüli) diáknak már nem elég „tágas” horizontú kibontakozási lehetőség. Nagyobb család – nagyobb távlat! Az őrsök kisközössége helyett egy egész osztályt magába ölelő rajra van szükség. Béni Bácsi az 1938-ban érettségiző Brisits-osztállyal indította el ezt a nem mindennapi eredményeket produkáló vállalkozást. Ezek a fiúk már nemcsak a nyári táborban kerülnek komoly erőpróbákat igénylő feladatok elé, hanem évközben is hazai és külföldi „rover” vállalkozásokban vesznek részt, fizikai és szellemi téren egyaránt. Megkockáztatom, hogy ez a két vonás (ciszterci spiritualitás és rover praktikum) nem elhanyagolható szempont Béni Bácsi „titkát” megközelíteni vállalt törekvésünkben. Utánozni őt mindenben aligha lehet, de nyomában járni csodálatos, – és érdemes!

Ha szabad, most visszatérnénk a személyes jellegű, de a diákéveknél későbbi időkre. Engem mindig lenyűgözött Béni Bácsinak a bámulatosan könnyed kapcsolatteremtése, szóértése a legkülönbözőbb rendű-rangú és életkorú emberekkel. Halála után róla elmélkedve ezt úgy tudtam megfogalmazni – erre tanúim lehetnek az 1991-ben róla emlékező pásztói összejövetelünkön résztvevők – röviden: *Ő, Béni Bácsi, mindig megtalálta a szót, és mindig eltalálta a hangot.* Csodálatos isteni adománynak érzem ezt. –

Félévszázados emlék. 1950-ben, a szerzetesek szétszóratásakor a budapesti Bernardinumunk, rendi főiskolánk apraját-nagyját ide, Pásztóra deportálták. Jó húszas csoport voltunk, plusz az ávós kíséret. Béni Bácsi itt élt Pásztón, őt nem sorolták be a karanténba. Szabadon mozoghatott. Tanúja lehettem, hogy az akkori idők bábeli zűrzavarában hogyan tudott mindenkivel emberszót érteni, emberhangot eltalálni.

Akkor ismerte meg – rajtam keresztül – édesapámat, aki egyszerű falusi földműves, mellesleg szülőfalunk bírása volt. Az első perctől kezdve mintha édestestvérek lettek volna. Családunkban szó esett az egész faluban csak Kedves Rózáként emlegetett egyik nagynénénkről, aki korán özvegyen maradván gyermektelenül, a bibliás lelkületű jó-keresztény özvegyek módján igen sok jót tett, és nagyon sok szép nótát tudott énekelni. Méghozzá nem is akárhogyan. Cimbalmozott is! Béni Bácsi természetesen látni akarta. Elmentünk. A beköszönés után Béni Bácsi szétnéz: Milyen rend van itt... De csak egyedül, egyedül? Dehogyan is egyedül, mondja a nótás néne, mindig velem van az Úr Jézus. Meg hát boldogult férjem halála óta itt van az én

---

élete-párom, mondja huncutkás kedvességgel, és leveszi a takarót a szoba sarkában álló cimbalomról. „Ahá! – kiált föl Béni Bácsi – szóval a Kedves Róza igazi jó szerzetes is. Nem tudom, hallotta-e már a középkori mondást: A jó szerzetesnek nem lehet semmi saját vagyontárgya, csak a hangszere, a citerája. No hát akkor hadd halljuk már, hogyan is szól ez az „élete-párja” hangszer...” A néne nekikészülődik. Béni Bácsi fantáziája csillog: Tudja-e a Laci bácsi nótáját? (Laci bácsi természetesen édesapám.) Márcsak igazán szégyen lenne, ha nem tudnám, hiszen ő itt egész falunknak szinte édesapja; már megkövetem a Főtisztelendő Tanár Urat. Szólítson csak Béni Bácsinak, Kedves Róza, hiszen elvégre én is a családba tartozom. Kedves Róza kicsit koncentrál, egy-két futam a cimbalmon, bejátszva a nótát, majd megáll: Hát akkor, Béni Bácsi, már tetszik tudni, hogy a „Zöld erdőben kakukkmadár szépen szól” következik. Elkezd, és mi mindnyájan fújjuk... – Szép volt!

Befejezésül hadd mondjak el csak egyetlen versszakot a Pásztói Zeneiskola megnyitására írt kis köszöntőmből, most csak úgy szabadon zárva:

Érts szót s tanulj, hogy megtaláld a SZÓT:
a tiszta, szép szó felemel...
S ha már tudsz HANGOT eltalálni is, –
embernyi ember csak így lesz!

Jó Béni Bácsink nyomán –
kezd csak el!